

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ВСІХ ФОРМ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК (CEDAW) В УКРАЇНІ

Милоненко Ю.В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглядаються основні положення Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Досліджено міжнародний досвід впровадження положень зазначеного міжнародного акту у національне законодавство. Проаналізовано сучасний стан вітчизняного законодавства, в цій царині, його відповідність положенням Конвенції. Виявлено основні недоліки механізму реалізації його окремих положень та шляхи їх подолання.

Ключові слова: гендерна нерівність, закон, Конвенція ООН, дискримінація, уряд, гендерно-правова експертиза.

Постановка проблеми. Гендерна рівність є невід'ємною умовою повноцінного здійснення прав людини, оскільки справжня демократія потребує рівноправної участі жінок і чоловіків у суспільному житті. В Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (далі Конвенція, CEDAW) наголошується, що залучення жінок та чоловіків, з огляду на рівність прав та можливостей, є важливою умовою демократичного врядування та прийняття розсудливих рішень [1, с. 3].

Глобальною проблемою нашого суспільства, за висновками дослідників, є невизнання рівності прав жінок і чоловіків. Нерівність у забезпеченні доступу, до ресурсів та прав, соціальний (і побутовий) статус, зберігаються, кодифікуються, оскаржуються та виправляються через норми та установи, встановлені або витікаючі з таких норм, незалежно від того, є вони соціальними чи правовими. Хоча ці нерівності можуть вплинути як на жінок, так і на чоловіків, жінки відстають від чоловіків у багатьох областях [2, с. 7]. Тому цілком об'єктивним стане втручання держави в гендерні процеси у суспільстві, у тому числі шляхом їх законодавчої регламентації, а саме – проведення гендерних експертиз законодавства і реалізація гендерної політики у сфері державного управління і публічного адміністрування. Дослідження цих питань є вкрай актуальними для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми гендерної нерівності привертала увагу вітчизняних науковців, таких як Ю.В. Івченко, який розглядав національні особливості гендерної рівності в Україні, Н.В. Максименко досліджував питання становлення і дотримання гендерної рівності, О.О. Уварова досліджувала питання прав жінок і гендерної рівності в Україні. Вагомий внесок у дослідження проблеми гендеру зробили також і іноземні наукові світила, серед яких С. Берн і її фундаментальна праця «Лінзи гендеру» і М. Кімел і його «Гендероване суспільство».

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на сучасні Євроінтеграційні процеси нашої держави постає питання про подальше перейняття європейського досвіду з питань гендерної рівності, а також реалізації норм Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок в Україні в публічному адмініструванні. В цьому аспекті особливої

уваги потребує дослідження організаційно-правових засад проведення гендерних експертиз в Україні, а також проблеми впровадження їх результатів у національну правову систему.

Мета статті. Автор ставить за мету дослідити суть поняття «гендерної рівності», проаналізувати динаміку змін українського законодавства у цій царині, а також здобутки і прорахунки держави у формуванні та реалізації гендерної політики. За підсумками дослідження запропонувати шляхи удосконалення механізму реалізації норм (CEDAW).

Викладення основного матеріалу. Гендерна рівність є невід'ємною умовою повноцінного здійснення прав людини. Реалізація прав, передбачених Європейською конвенцією з прав людини (ETS No. 5) та протоколами до неї, повинна забезпечуватися всіма державами та іншими зобов'язаними особами без жодної дискримінації, передусім за ознакою статі.

Як слушно наголошується, досягнення справедливості у гендерній сфері, є метою розвитку та само по собі – воно не потребує додаткового обґрунтування своєї необхідності. Проведені у цій сфері дослідження свідчать про позитивну кореляцію між забезпеченням гендерної рівності в правах і здобутках жінок в економічній, соціальній і політичній сферах. Вдосконалення правового становища жінок, утвердження гендерної рівності та формування фактичного гендерного балансу є важливим аспектом суспільного розвитку [3, с. 8].

В контексті встановлення гендерного балансу світове суспільство зробило досить вагомий крок, а саме – Організацією Об'єднаних Націй було прийнято Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW).

Конвенцію CEDAW часто називають «біллем про права жінок». Це один з основних міжнародних договорів у сфері прав людини в рамках системи договорів Організації Об'єднаних Націй, який покладає на держав-членів правові зобов'язання забезпечити повагу, захист і реалізацію прав людини. Її ратифікували 189 країн, які несуть правові зобов'язання по виконанню її положень на практиці і щочотири роки представляють національні доповіді про заходи, вжиті для її виконання. 6 жовтня 1999 року ООН прийняла Факультативний протокол до Конвенції, який дає можливість надання до Комітету ООН з ліквідації дискримінації жінок індивідуальних

скарг (ратифіковано Верховною Радою України 5 червня 2003 року) [4].

За визначенням ст. 1 Конвенції, поняття «дискримінація щодо жінок» означає будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій сфері [5].

Заслуговує на увагу позитивний досвід країн Європи у реалізації положень CEDAW. Зокрема, відповідно до восьмої періодичної доповіді Франції, що була розглянута ООН у 2013 році, у Республіці вперше за багато років було сформовано уряд з рівним представництвом чоловіків і жінок що символізує ту першорядну увагу, яку органи влади Франції приділяють проблемам рівності між жінками і чоловіками. Про це ж свідчить відтворення після 26-річного перерви повноцінного міністерства по забезпеченню прав жінок. Наведена у доповіді статистика представництва жінок у державних органах Франції свідчила що жінки займали 14 відсотків постів послів (усього таких постів 180), а частка жінок на посадах консулів склала 16 відсотків (у 2010 році – 11 відсотків). Такі дані свідчать про активну діяльність уряду цієї країни, щодо реалізації положень Конвенції [6, с. 31].

Для імплементації положень CEDAW у нашій державі прийнято низку нормативно-правових актів, а саме: Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (далі – Закон); Постанови Парламенту «Про засади державної політики України у галузі прав людини», «Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок», «Про Концепцію державної сімейної політики»; Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні», а також постанови Кабміну «Про Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 роки», «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року» та ін. [7, с. 58].

На нашу думку, особливої уваги заслуговують положення Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Цей Закон спрямований на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення їх прав та можливостей, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією. Зокрема, на реалізацію зазначених завдань спрямовано проведення гендерно-правової експертизи (далі – ГПП) законодавчих нормативних актів. (ст. 4 Закону) Метою такої експертизи є аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можли-

востей жінок і чоловіків. Проведення такої експертизи покладається на Міністерство юстиції.

Зазначимо, що раніше, протягом 1999–2000 років в рамках Програми рівних можливостей Програми розвитку ООН в Україні науковцями та представниками громадських організацій була здійснена гендерна експертиза окремих галузей українського законодавства (трудового, міжнародного, конституційного, соціального тощо).

У теперішній час Мін'юст веде певну роботу у напрямку реалізації гендерної політики України у правовій сфері. Зокрема, відповідно до Закону, Указу Президента України від 26 липня 2005 р. № 1135 «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 504 «Про проведення гендерно-правової експертизи» Міністерство юстиції проводить гендерно-правову експертизу чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства, що стосується прав і свобод людини. Так за період з 2007 по 2017 роки Мін'юстом було проведено гендерно-правову експертизу 62 нормативно-правових актів, з них 46 є гендерно-нейтральними і 16 – гендерно-дисбалансовані. Гендерно-дисбалансованими визнаються такі нормативні акти, положення яких свідчать про можливість дискримінації за ознакою статі безпосередньо чи опосередковано. До них належать, зокрема, такі Закони: «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року, «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року, «Про правові засади цивільного захисту» від 24 червня 2004 року [8, с. 1].

Така статистика свідчить про наявність суттєвих прорахунків у законодавстві нашої держави. Особливо якщо брати до уваги те, що відповідні недоліки у зазначених законах досі не усунені. Це відбувається насамперед через те, що хоча висновки гендерно-правової експертизи і мають обов'язковий характер, у жодному положенні не встановлюються строки реалізації рекомендацій ГПЕ.

Висновки і пропозиції. «Гендерна рівність – це чутливий індикатор, який демонструє, наскільки розвинутою і демократичною є держава» – як зазначав американський політолог Рональд Інглхарт. В цілому, ствердження гендерної рівності – це частина широкої культурної трансформації, що змінює функціонування традиційних суспільств і сприяє розвитку демократичних інститутів. Утвердження цінності гендерної рівності забезпечує перехід до постматеріалістичних цінностей самореалізації чоловіків і жінок які сприяють економічному розвитку країн. В контексті даної статті, для реалізації державної гендерної стратегії вважаємо за необхідне внести зміни до законодавчих актів, які відповідно до висновків гендерно-правової експертизи були визнані гендерно-дисбалансованими. Для забезпечення контролю за виконанням Україною Конвенції необхідним є створення інституту омбудсмена, з питань додержання принципу гендерної рівності, який має слідкувати за дотриманням і реалізацією положень Конвенції щодо забезпечення гендерної рівності, перш за все у сфері публічного адміністрування, а також вживати необхідних заходів щодо усунення порушень у цій царині.

Список літератури:

1. Рекомендація CM/REC (2013)1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо гендерної рівності та медіа / Recommendation CM/Rec(2013)1 of the Committee of Ministers to member States on gender equality and media, 2013, С. 14.
2. Chiongson, Rea Abada, Deval Desai, Teresa Marchiori and Michael Woolcock. ROLE OF LAW AND JUSTICE IN ACHIEVING GENDER EQUALITY, 2011, с. 62.
3. Судове вирішення справ, пов'язаних з гендерною дискримінацією: збірка кращих практик / Упорядники: Олена Уварова, Марія Ясеновська. – Х.: ФОП Бровін О.В., 2016. – С. 192.
4. «Шість фактів, які потрібно знати про Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (і права жінок) в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2017/01/30/six-things-you-need-to-know-about-cedaw-and-women-s-rights-in-ukraine.html>.
5. Міжнародний документ, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_207.
6. CEDAW/C/FRA/7-8 Distr.: General 14 July 2014 Russian Original: French // Седьмой и восьмой периодические доклады государств-участников, подлежащие представлению в 2013 году. Франция, с. 100.
7. Івченко Ю.В. Гендерна рівність в Україні (національні особливості) // Науковий журнал Філософські та методологічні проблеми права. – 2013. – № 1–2. – С. 52–58.
8. Відповідь Міністерства юстиції на запит про доступ до публічної інформації від 26.03.2018 року. – С. 1–69.

Милоненко Ю.В.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

РЕАЛИЗАЦИЯ ПОЛОЖЕНИЙ КОНВЕНЦИИ ООН В СФЕРЕ ПУБЛИЧНОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ О ЛИКВИДАЦИИ ВСЕХ ФОРМ ДИСКРИМИНАЦИИ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН (CEDAW) В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье проанализированы основные положения Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. Исследован международный опыт внедрения положений указанного международного акта в законодательство. Проведена проверка современного состояния законодательства, его соответствия положениям Конвенции. Выявлено суть основных недостатков государственной политики в контексте вопроса гендерного неравенства. Предложен механизм реализации, уже имплементированных в национальное законодательство, положений CEDAW.

Ключевые слова: гендерное неравенство, закон, Конвенция ООН, дискриминация, правительство.

Mylonenko Y.V.

Yaroslav the Wise National Law University

REALIZATION OF THE REGULATIONS OF THE UN CONVENTION IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN (CEDAW) IN UKRAINE

Summary

The article analyzes the main provisions of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. The international experience in the implementation of the provisions of this international act in the legislation was studied. The current status of the legislation, its compliance with the provisions of the Convention was checked. The essence of the main shortcomings of state policy in the context of the issue of gender inequality has been revealed. The mechanism of implementation, already implemented in national legislation, of CEDAW provisions is proposed.

Keywords: gender inequality, law, UN Convention, discrimination, government.